

תרגיל בהכלאות

סוג הפעילות

תרגיל בכיתה. מומלץ לקראת משחק האפונים.

משך הפעילות

שיעור אחד או פחות

איך זה קשור לאבולוציה?

- חוקי מנדל הם הבסיס להבנת דרך הפעולה של הגנטיקה
- למידה ויישום של המושגים: גנוטיפ, פנוטיפ, דומיננטי ורצסיבי
- כדי לחשב את שכיחות הפנוטיפים והגנוטיפים השונים בהכלאות מקובל להשתמש בשיטת Punnett Square

איך זה קשור לתוכנית הלימודים?

כיתה ט - החומר התורשתי

תיאור הפעילות

לימוד של שיטה לבדיקת תוצאות של הכלאות גנטיות

מהלך הפעילות

1. צפו בסרטון כהקדמה לחוקי מנדל.
2. חזרו על חוקי מנדל.
3. כיצד מוצאים תוצאות של הכלאות גנטיות בשיטת Punnett square? נלמד דרך דוגמאות מצוירות על הלוח.

דוגמה 1:

בצמחי אפונה, התכונה של אפון צהוב דומיננטית והתכונה של אפון ירוק רצסיבית. נסמן את האלל הגורם לצבע צהוב ב-Y ואת האלל הגורם לצבע ירוק ב-y. בהכלאה Yy x yy, אילו גנוטיפים אפשריים עבור הצאצאים? ואילו פנוטיפים?

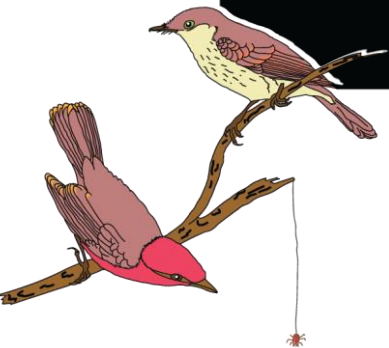
פתרון 1:

ניצור טבלה של 2x2. בכותרת העליונה נכתוב את שתי הגמטות האפשריות של הורה אחד (Yy), ובכותרת הצדדית (yy) נכתוב את שתי הגמטות האפשריות של ההורה השני:

	Y	y
y		
y		

בשלב הבא, נכתוב את הגנוטיפ של כל אחד מהצאצאים האפשריים - שילוב של גמטה אחת מכל הורה:

	Y	y
y	<u>Yy</u>	<u>yy</u>
y	<u>Yy</u>	<u>yy</u>

עכשיו נוסיף את הפנוטיפים (למען הפשטות, נניח שכל האפונים עגולים ולא מקומטים):

	Y	y
y	Yy 	yy
y	Yy 	yy

כלומר, הגנוטיפים האפשריים של הצאצאים מההכלאה $Yy \times yy$ הם:
 Yy או yy .
 הפנוטיפים האפשריים עבור צבע האפון הם צהוב או ירוק.

דוגמה 2:

בצמחי אפונה, התכונה של אפון צהוב דומיננטית והתכונה של אפון ירוק רצסיבית. נסמן את האלל הגורם לצבע צהוב ב-Y ואת האלל הגורם לצבע ירוק ב-y. התכונה של אפון חלק דומיננטית והתכונה של אפון מקומט רצסיבית. נסמן את האלל הגורם לאפון חלק ב-R ואת האלל הגורם לאפון מקומט ב-r. בהכלאה של צמח שהגנוטיפ שלו הוא $YyRr$ עם צמח שהגנוטיפ שלו הוא $YyRr$, איזה אחוז מהצאצאים יהיו ירוקים וחלקים?

פתרון 2:

ניצור טבלה של 4×4 . בכותרת העליונה נכתוב את ארבע הגמטות האפשריות של הורה אחד ($YyRr$), ובכותרת הצדדית ($YyRr$) נכתוב את ארבע הגמטות האפשריות של ההורה השני:

	Yr	Yr	yr	yr
YR				
Yr				
yR				
yr				

בשלב הבא, נכתוב את הגנוטיפ של כל אחד מהצאצאים האפשריים - שילוב של גמטה אחת מכל הורה:

	Yr	Yr	yR	yR
YR	$YYrR$	$YYrR$	$yYrR$	$yYrR$
Yr	$YYrr$	$YYrr$	$yYrr$	$yYrr$
yR	$YyRr$	$YyRr$	$yyRr$	$yyRr$
yr	$Yyrr$	$Yyrr$	$yyrr$	$yyrr$

עכשיו, נוסף את הפנוטיפים:

	Yr	Yr	yR	yR
YR	$YYrR$ 	$YYrR$ 	$yYrR$ 	$yYrR$
Yr	$YYrr$ 	$YYrr$ 	$yYrr$ 	$yYrr$
yR	$YyRr$ 	$YyRr$ 	$yyRr$ 	$yyRr$
yr	$Yyrr$ 	$Yyrr$ 	$yyrr$ 	$yyrr$

השאלה: איזה אחוז יהיו ירוקים וחלקים?
התשובה: 2 מתוך 16, כלומר 12.5%

שאלות לסיכום ודין
המשיכו לפעילות "משחק האפונים" שבה תתרגלו את שיטת ה-Punnett square.

ציד וחומרים
לוח וטושים צבעוניים

קישורים להרחבה
סרטון "גנטיקה של אוכלוסיות - כשדרווין פגש את מנדל" מסדרת [CrashCourse](#) (אנגלית, תרגום לעברית ולערבית)
סרטון על [חוקי מנדל של TED Ed](#) (אנגלית, תרגום לעברית ולערבית)